

Landskap: Skåne Upptecknat av: Per Andersson
Härad: Bara Adress: Hässleberga, Kongsmarken.
Socken: Lyngby Berättat av: _____
Uppteckningsår: inlämn. 1934. Född år i

Uppteckningen rör	sid.
Gillen.	1.
Förning.	2.
Bröllop.	3-4.
Fästegåvor.	5.
Barnets födelse.	6.
Bortbyting.	6.
Barndop.	7.
Bot för tandvärk.	8.
Böt för liktornar.	8.
Srkiva bort ringormar.	8.
Stilla blodflöde.	8.
Hylleskåll.	9.
Nässelfeber.	9.

	sid.
Bulnad i fingrarna - "eder".	10.
Potsjukdom - biten av "gräsulen".	10.
Engelska sjukan - "sjevern".	10.
Bot för "kjejehosta".	11.
Bot för nasblod.	11.
Bot för "skorv".	11.
Slå för sjukdomar.	11.
Bära på sig ett "ellakors" - mot trolltyg.	11.
Medel mot "kålan".	11.
Förhållningsregler, då man sökte klok för sjukdom.	12.
Lyten.	14-15.
Behandling av hudutslag.	15.
Kloka besöktes vid sjukdom.	16-17.
Dödswarsel.	18-19.
Dödskampen.	18-19.
Den döde, - begravning.	20-24.
Begravning av självspillingar.	21.

På våldsamt sätt omkomna togos över kyrko- gårdsmuren, - hindrades att gå igen.	22.
Hur graven pryddes.	22.
Dricka ur dödsskallar - bot för tandvärk.	22.
Med vatten, som samlades på liggande gravste- nar, tvättades liktornar och hudutslag.	22.
Midsommardagg - mot sjukdomar.	22.
Kasta sten eller kvist, när man gick förbi gravar på oinvigd mark.	23.
Den förste person, som dog på året kallades "genfär".	23.
Sorgekläder.	24.
Förhindra gengångeri.	25.
Hästarna för likvagnen ville ej gå.	26.
Pastorn manade ner den döde i jorden.	27.
Vättar eller goenissar.	28.
Stål - medel mot otyg.	28.
Magi vid smörkärning.	28.
Bra att spotta vid olika tillfällen.	29.
Nämna Jesu namn var bra skyddsmedel.	29.

Vända ut och in på klädespersedl mot vilse-
gång eller när man kom för något. 29.

Goenisse skulle ha godbitar av högtidsmaten. 30.

Skydda sig för maran. 31.

Skydda sig för varulven. 31.

Förhållningsregler vid olika tillfällen:

Lösa riskvast innan den kastas in i bakugnen. 32.

Om mjölk kokar över, kasta salt i elden. 32.

Magi vid vävning. 32.

Magi vid köp av ko. 33.

Köra in hästar i motvind - få ej "kvegdra". 33.

Pilar skulle avskäras i ny - återväxten bättre. 33.

Tid för slakt. 33.

Förhindra tjuvmjölkning. 33.

Ej slå ut hett vatten - skada vättarna. 33.

Eldsken. - "lågil". 33.

Bli "dårad" av göken. 34.

Magi vid smörkärning. 35.

Få många gässlingar, - magi.	36.
Märkesdagar.	37-43.
<u>Julen:</u>	
Förberedelserna.	44.
Doppa i grytan.	45.
Kreaturen vid julen.	45.
Ringa julen in.	45.
Tjänarna fingo julhögar.	45-46.
Recept till rosor(kaksort).	46.
<u>Lek:</u> "Sörja sina föräldrar"	47.
<u>Lek:</u> "Taga en peng med munnen".	47.
Nötlek.	48.
Namn på korspel.	48.
<u>Julskämt:</u> Släppa in gräsparv i stugan.	48.
" : Kasta in en svinfot.	48.
" " Sätta vagn gränslä över ryggåsen.	49.
Väderleksmärken.	49, 54-55.
Skynda sig hem från julottan.	50.

Julastugorna.

50+51.

Namn på lekar, ringdanser och danslekar.

51+52.

Nyårsfirandet.

53.

Gå "julaspöge."

53.

Täppa alla gluggar med gröt, trettondeafon.

53. 7.55

Gillen.

Det var i gamla tiers arbetsliv i bondehemmen ett intensivt arbete, omväxlande med glada tillställningar och gillen. Efter varje större, under de olika årstiderna regelbundet återkommande arbetenas avslutning, höll man gille oftast med spel och dans. Så talas om "sågille", slåttergille, höstgille, brydegille, skättegille, kardegille, klinegille, och rugille, Efter de under året infallande högtidsdagarna kallades de då förekommande gillena "Fastlagsgille", påskagille, pingsegille, midsommargille, mårtensgille och julagille, och så de mera oregelbundet återkommande familjehögtiderna: "Trolovningsgille, bröllop, kristnadegille, kyrkegångsgille och ärede. Födelsedagar firades icke. Till familjehögtiderna inbjödos muntligen släkten och gilleslaget, samt hantverkarna i vanliga fall av en hantverkare, som man hade förtroende för t.ex. sockenskräddaren.

Det hörde till god ton att man skulle bjuda någon förtäring på denne på varje ställe och det fick vara en person som ej såg för djupt i glaset.

Det hände en gång här i socknen en gillesbjudare, som ej hann med alla första dagen, att han glömde var han varit och dagen efter fick gå omkring och fråga om han varit där med bjudning. Till de andra gillena voro tjänarna såväl i gillesgården som hos grannarna självskrivna.

Förning skulle från de inbjudna skickas till gillesgården dagen innan gillet och bestod av fint bröd, stek av kalv eller lamm, korn- eller risgröt, kakor, höns och smor av endera slaget, samt mjölk. Spettkaka, sockerkaka, klenor, goarån, rosor eller krokaner, de senare i rektangelform och böjda över en kavel samt målade i rött för bröllop och i svart för "ärede". Av förningen skulle vid hemresan smakbitar skickas tillbaka. Ett ordspråk säger, "har en ingen mad ska'en göra gille och har en inga penga ska'en köva himmane."

Bröllop.

När en bonde började känna krafterna svika och hade söner som kunde övertaga hemmanet "satte han sig på undantag" och lät vanligtvis äldste sonen övertaga gården. Denne började då se sig om efter en maka jämbördig och med gods och guld för att han skulle kunna utlösa sina syskon, deras andel i gård och lösöre. Han vände sig då vanligtvis till en "böneman" motsvarande våradars giftermålsbyråer och framlade sina förmögenhetsförhållanden och anspråk, och sedan man enat sig om villkor och föremål förhörde bönemannen sig hos föräldrarna hur ett frieri från den giftaslustne skulle upptagas. Var detta välvilligt hade denne att infinna sig antingen ensam eller i sällskap med en nära manlig släkting vanligtvis ridande.

(Ett talesätt var: "Du e fin som du skulle ud å fria")

Med den utvaldas fader underhandlades så om hur mycket där kunde påräknas i hemgift och först då man enats härom tillfrågades flickan. En dag utsattes så, då flickan med sina föräldrar skulle komma till friarens hem för att skåda, såvida men en kände till det förut, och först då blev frieriet definitivt avgjort. (när ett par vigdes sades de stå på den "hede stenen".)

Trolovningsgille hölls någon gång bland de mera förmögna. Längre

dröjde man ej med att taga ut lysning, och när det lyste tredje gången sades de "ramla äu predikstolen". Så fort man hann med tillrustningarna för bröllopet firades detta. Det talas i gamla tider om bröllop som varade i tre dagar och firades med pomp och ståt, med spelmän i spetsen till och från kyrkan. Brudparet ridande med brudriddare och stort bröllopsfölje. Det var hos de mest förmögna som bröllop firades så . Mången gång gick det vida enklare till, om än ej så enkelt som när "Stendala-Hannan" hade bröllop. - De flyttade tillsamman innan bröllopet och när de skulle vigas lånade de en ring, tog nyckeln av stugedörren och gick till prästen, där de i prästgården fingo två drängar till vittnen.

Om bruden vid vigseln satte sin fot något längre fram än "broggemannen" skulle hon ej bli nedtryckt i äktenskapet.

När brudparet gick framåt kyrkogolvet skulle de gå hårt tryckta intill varandra för att ej något ~~ont~~ skulle komma mellan dem.

När bruden kom till det nya hemmet , skulle hon medföra en katt, gick denne villigt in i stugan , var det ett gott omen, men kunde han ej förmås att gå in tydde detta på sorger och motgångar.

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Fästegävor.

Som fästegävor gav fästmannen psalmbok, en rolig silke-
duk, "tröjsilver" och vackert snidade och målade skätteträ och
skrin.

Bruden gav kostrikt utsydd "broggemanssskjorta", strumpe-
band och strumpor.

Skåne
Bara
Lyngby
år 1934

4399

Gyft. R. Andersson

Köpingen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Barnets födelse.

Så fort som möjligt sökte man att få döpt barnet hälst på åttonde dagen efter födelsen. Onöda makter sökte ju att skada barnet och det var så mycket man hade att iakttaga innan barnet blivit kristnat eller som man sade "härdat". När barnet föddes skulle det om det var en flicka tagas i en "skjortegere" och om det var en gosse i en "särkagere" och tvättas i rinnande vatten, vari man nedlagt vädelenskott eller en penning för att därigenom förskaffa det fördelar. Man trodde att troll ville bortbyta sina egna ungar mot nyfödda barn och därför sattes stäl i svepningen och i vaggan, och ljus skulle natten igenom brinna i stugan. Hade man fått en sådan bortbyting, skulle man när man eldade bakugnen lägga barnet på "grisslan" och låtsa, att man skulle kasta det in i ugnen. Då kommo trollen och togo sin unge igen, och lämnade det andra tillbaka.

Bortbyting.

En kvinna i Lyngby, som hade ett missbildat barn lade det lade detta i en gryta och eldade under , då fadren kom och räddade det. Det är omkring 60 år sedan.

Barndop.

Gudmodern hade också en hel del att iakttaga. När prästen läste skulle hon läsa efter för att barnet skulle bli "nimmelt" (få lätt för att lära). En penning skulle läggas in i svepningen,, för att det skulle bli rikt - Skrek barnet under dopet betydde det att det skulle bli sängare. -

I äldsta tid hade man "kristningapäsar" vari barnet instoppades när det skulle döpas. Dessa voro av färgrikt sidetyg med guld- och silverspetsar samt likadana mössor. Dessa gingo i arv i flera generationer. Jag lämnade för några år sen en sådan "kristningapäse" till Kulturhistoriska Museet bestående av flera olika lag över varandra. Dess äldsta del var ett broderi i silke från 1500-talet. - När man kom från kyrkan skulle barnet sova en stund i dopdräkten. Gudmodern gav barnet klädespersedlar. Detta kallades "gomoratöj". Ibland fick barnet en silversked.- Höll man "kristnadegille" döptes barnet i hemmet, men vanligare var "kyrkogängsgille".

Bot för sjukdomar.

Smärre åkommor försökte man själv bota med enkla medel och huskurer.

Tandvärk botades med att man med en spik petade i tanden så att den blödde. Spiken skulle man sen slå in i ett träd på ett ställe där man ej kom fram mer. ~~eller~~

Tandvärk.

Liktornar skulle man smörja över med en fläsksvål och sen lägga den under en sten där man ej kom fram mer eller också taga så många ärter som man hade liktornar och sedan kasta dem i en brunn där man ej kom oftare.

Liktornar.

Ringormar kunde man skriva bort om man kunde "ringormaverset".

Ringormar.

~~Blod~~ Blodflöde om man skar sig stillades genom att pålägga spindelväv eller fuktig jord.

Blodflöde.

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

"Hylleskål" och nässelfeber.

Om man kom att kasta sitt vatten i en hyllebuske fick man "hylleskål" och detta skulle botas med att tvätta sig med mjölk vari man kokat hylleblommor.

Kom man att kasta sitt vatten i en nässlebuske fick man nässelfeber.

Shine
Baro b. d.
Lyngby 0:17

4399

Uppst. Per Andersson
Kungsruka

inf. 1937

Bulnad i fingrarna kallades för "eder" och i fötterna var man biten av "gräsulen", om man fick varbildning i dessa.

Engelska sjukan kallades för "sjevern" och botades av någon klok kvinna genom mätning eller också genom att giva det sjuka barnet blandat i maten av det rep vari en självmördare hängt sig eller järnfilspån från en bössa, som någon skjutit sig med.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Finger- och
fotsjukdom.

Engelska sju-
kan.

"Kjejehosta".

Näsblod.

Skorv.

Slå åder.

"Ellakors".

"Kålan."

Botemedel mot "kjejehosta" var stomjöl, givet genom ett "kjejehorn".

För näsblod skulle en röd tråd bindas om lillfingret.

Den som hade "skorv" i huvudet fick springa för "beggättan". En hätta insmordes med beck och fasttrycktes på huvudet och skulle sitta några dagar, så bands toppen fast i bjälken och den stol på vilken offret stod undanrycktes.

En del sjukdomar botades genom koppning eller genom att slå åder.

Det fanns personer som ärligen lät slå åder till förekommande av sjukdomar.

Till förekommande av trolldyg och sjukdom bars in på kroppen i en snodd ett "ellakors", detta var av silver, som skulle vara hoptiggt av ärvt silver i nio kyrkosocknar. Det var försett med det heliga korstecknet och bokstäverna I.H.S. (Jesus Herrens Son). Om man kom över ett ställe där "ellen" (elven) "vattrat" sig fick man "ellaskodd".

Som kur mot "kålan" (frossan) skulle drickas silvatten upplöst sot.

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förhållningsregler då man sökte klok för sjuk-

dom.

12

Då man sökte en klok för någon sjukdom fick man ej lov att hälsa eller tala med någon varken på vägen dit eller hem igen. Även de ordinationer som denne gav, skulle utföras stillatigande, vanligen tre torsdager eller söndagar i rad.

- Det talades förr om personer som blivit förgjorda eller om personer som kunde förgöra folk och kreatur d.v.s. skicka sjukdomar på dem.

Folktro om sjukdomars uppkomst m.m.

På den tiden trodde allmogen att sjukdomar kommo genom onda makters tillskyndan och att sjukdomar blevo "sända" på människor och djur. Man försökte därför att avvända desamma genom signerier och vidskepliga medel såsom rökelse och med nio slags rökelse eller att stöpa bly över den sjuke. Även myndigheternas åtgärder visat stor villrådighet vid kreatorspestens bekämpande, som ju också är naturligt, då man icke kände sjukdomens natur och inte hade någon aning om baciller. Men ett hade man klart för sig, att sjukdomen var högst smittosam och det är intressant att se att samma åtgärder, som nu vidtagas även då försöktes nämligen isolering och nedslaktning. Allmogen hade svårt att tro på smitta, som sjukdomsorsak och kommo vanligen med frågan vem smittat den första.

Lyte.

En del sjukdomar kallades lyte och troddes genom moderns förvållande under havandeskapet hava ådragits barnet antingen genom oförsiktighet eller genom skrämsel.

Såg modern genom en springa blev barnet vindögt.

Såg modern eldsvåda fick barnet vådeldsmärke och utslag och detta skulle botas genom att tvättas med rinnande vatten vari man lagt vådelnskott.

Skrek barnet mycket skulle man tigande taga det genom ett öppet fönster.

Vid slakt fick ej havande kvinna vara närvarande, då fick barnet fallandesot och samma ryckningar som djuret i dödskampen. Detta skulle botas genom att det sjuka barnet skulle ha hjärteblodet av ett litet oskyldigt djur t.ex. en gris eller valp.

Såg modern en hare kunde barnet få harskär, o.s.v.

Att sticka en tjuga fast med hornen i jorden var ej till-
lätet, det kunde förorsaka lyte.

Hudutslag botades genom tvättning med rinnande vatten ,
taget motströms innan soluppgången, vari man blandat aska,
bränt "sul" som man tigande tagit på nio olika ställen i även
vattnet skulle tagas tigande.

Kloka, som besöktes för sjukdomar.

Då någon läg sjuk söktes mycket sällan doktor, dels ansågs det vara för kostbart, dels hade det sina svårigheter, då denne ju skulle hämtas med skjuts från närmaste stad, och söktes doktor var det först då det var för sent att få någon hjälp och därför hade man ej någon tillit till denne. Man trodde vanligtvis då någon blev sjuk att denne "kommit för något" i vädret, vid källan, vid ån, o.s.v. och man försökte med varjehanda huskurer, att stöpa bly över den sjuke eller blossa med krut, att röka med nio slags rökelse o.s.v. och hjälp ej detta sökte man någon klok gubbe eller gumma. Här på orten hade man största tilltro till "Åsumspägen", men även "Isgrenskan", "Rödde Hannan", "Tingrenskan", "Vinningekvinnan" söktes. Man skulle då ha med sig en persedel som den sjuke burit närmast kroppen och ingen beskrivning av sjukdomen var behövlig. Då man anlitat dessa medel ansåg man sig "ha gjort vad man kunnat" och döden motsägs med resignation.

Anstalter för begravningen vidtogs ofta innan döden inträtt, ja det förekom, att man beställde sin likkista medan

4399

man var frisk och hade den förvarad i många år innan den kom till användning. Hade man ej något annat namn på dödsorsaken kallade man den "helsot " och ofta har man hört uttryck som: "Det blir nog hans helsot, och han fick sin helsot där eller där, skall det bli hans helsot, är där inte något att göra o.s.v.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Dödsvarsel, dödskamp m.m.

När hund tjöt och därvid satte nosen neråt betydde det dödsfall, satte han den uppåt betydde det eldsvåda.

Vita eller brokiga blad på grönkål, bönor eller betor betydde dödsfall.

Knivar, som kom att ligga i kors likaså.

Kom man att trampa över halmsträ , som lågo i kors skulle den personen snart dö.

Om en person mot vanan var ovanligt arbetsam både bittida och sent kallades detta att vara "odig" och ansågs då ej hava långt kvar att leva.

Om barn, som voro ovanligt försigkomna(före sin tid) sades, att de inte blevo gamla .

Personer som voro behäftade med s.k. "lyte" fingo ej vara närvarande vid dödsbädd, ej heller kvinna, som var i grosess (ej voro ena om sig) då kunde barnet få något lyte.

Lyte.

Om en döende låg på bolster, vari var hönsfjäder, troddes detta förlänga dödskampen och borde därför borttagas.

För att underlätta dödskampen skulle man gå upp på taket

och vända "ryggaträn"(de trän, som lägo över ryggäsen).

Om ett lik var mjukt i lederna och ej styvnade, sades, att då kom någon snart efter.

Om ögonen på den döde ej blevo slutna, sades, att han såg efter fler och skulle då någon snart komma efter, likaså om graven rasade, när den grävdes.

Den döde - begravning.

På den dödes bröst lades psalmbok, sax och i kors lagda halmsträn. Det linne som bars av den döde och ibland också lakanen, som han legat på.

Till att tvätta liket anmodades vanligen någon äldre kvinna, som man hade förtroende till.

Vattnet vari den döde tvättats tillvaratogs och sattes under kistan och skulle släs efter liket när det bars eller kördes hemifrån.

Liket förvarades i kallt och mörkt rum tills man hunnit ordna med begravningen.

Över ansiktet lades en i brännvin doppad linnelapp och kalkvatten sattes under kistan och däromkring brännässlor för att förhindra förruttelse komma efter.

Graven grävdes också av gårdens eget folk. De ben, som anträffades lades ned i jorden igen eller inkästades i benhuset som fanns i somliga kyrkor. - Närmast kyrkan ansågs förnämst och där hade åboarna sina gravställen. I nordvestra hörnan av kyrkogården begravdes "oärliga" såsom "profoss", "rackare" och i senare tid självspillingar.

I äldre tider skulle självspillingar begravas i "markaskälen" d.v.s. i gränsen där två eller flera hemman stötte ihop. De i bondupproret i Klägerup 1811 omkomna begravdes sålunda och platserna visas än i dag.

Sedan begravningsgästerna samlats lades locket på kistan av snickaren, som gjort densamma, och tillspikades och två tända ljus sattes på locket och så framträdde någon talför man och höll ett mer eller mindre lämpligt tal.

Ett vackert sängtäck, hylst ett munkabältstäck med svart botten breddes över kistan innan den med "likbandklän" bands fast å bären.

Kransar kommo ej i bruk förrän på 1870-talet.

Hade den döde söner skulle dessa bära honom till graven, annars närmaste släktingar.

I äldsta tid bars liken till graven på axlarna å bär, även om man hade laddrig så långt. Till Genarps kyrka voro de, som hade en och en halv mil. När man hade så långt hade man flera lag, som skiftade att bära. Somliga lik kändes ovanligt tunga, så att man rent av höll på att digna under bördan.

- Bären forvarades vanligen i vapenhuset, och om man teg och tog bären blev liket tungt att bära. Man skulle i stället öppna kyrkdörren och säga namnet på denna och be om att få låna bären.

- Vid korsvägar sattes bären ner och där strödde man ut havregryn eller linfrö, för att hindra gengångare att komma

fram. - Mötande personer stannade, när likföljet passerade, männen blottade sina huvuden, kvinnorna nego. Kvarnar vid vägen stannades. - Efter jordfästningen, som alltid företogs i graven grepo karlarna fast i träskyfflarna och på ett par minuter var graven igenskottad och klappad, varefter skyfflarna lades i kors över graven.

På våldsamt sätt omkomna skulle tagas över kyrkogårdsmuren, för att förhindra dem att gå igen. - De sista som i Lyngby begrovos sälunda voro de trenne personer som på 1850-talet, som drunknade i Gamlesjö. - "Äredet" varade i äldsta tid tre å fyra dagar, men i senare tid två dagar, till detta bjödos släkt och "gilleslag", samt hantverkarna.

Gravkullen smyckades med vid strandsand, som lades i ornament och figurer. Varjehanda dätida odlade blommor på gravkullen eller gravplatsen: brandgula liljor, rosor, stormhatt, säpört m.fl.

Ur dödsbänkar skulle man dricka som bot mot tandvärk. För samma ändamål skulle ben från kyrkogården användas.

Det vatten, som samlade sig på liggande gravstenar användes att tvätta på liktornar och hudutslag.

Midsommardagg uppsamlat i lakan utbrett å kyrkogården användes som bot mot diverse sjukdomar. För blott ett par år sedan iaktogs detta bruk å Bara kyrkogård, varav man finner, att tron därpå ännu ej är utdöd.

På våldsamt
sätt omkomna.

Gravkullen.

Dricka ur
dödsbänkar.

Liktornar och
hudutslag.

Midsommardagg.

När man gick förbi gravar på oinvid mark, ävenså å platser, där någon omkommit kastade man en sten eller kvist. Detta kallades att offra och högen kallades bål.

Den döde tänktes återvända för att få del av välfägnader och mat och dryckesvaror framsattes. I allmänhet troddes sådana personer gå igen, som i livstiden varit elaka och i synnerhet sådana som begått något brott eller begått någon orätt, som ej blivit uppdagad och försonad.

Den förste person, som dog på året kallades "genfär" och skulle under hela året på ett eller annat sätt kalla dem, som skulle dö, strax innan dödsfallet. (Meddelat av Hans Andersson, 81 år, ringare och dödgrävare i Lyngby sen 1871.) "Genfär."

Bengt Mårtensson i Enekrued i Hyby socken såg strax innan han dog en hand läggas på fönsterrutan. Han sprang ur sängen och skulle se vem det var, men såg ingen, det var hans "genfär".

Begravning.

Vid begravningen spändes ett lakan över bordet i stugan och likaså å väggen vid övre bordändan och å dessa fastsattes av svart tyg eller papper (klippta) emblem såsom kors, timglas, stjärna m.m. Å väggen var även den dödes initialer eller lock en minnestavla ritad i svart eller också målad i färger med en likkista i mitten med två brinnande ljus och den dödes namn, födelse- och dödsår och dag samt några lämpliga psalmer.

Vid mitten av 1800-talet brukades vid begravningen av kvinnorna vita kläden av sockerduk på huvudet, en trekant och likadant förkläde. - För längre tid sen skall svarta helskurna kappor som även döljde huvudet med endast en smal springa för ögonen ha använts. De, som ej hade sådan kappa hängde helt enkelt en kjol upp över huvudet. Männen buro sina vanliga mörkblå dräkter men därtill åtminstone av de mera förmögna, "sorghattar" höga, raka utan minsta böjning, raggiga hattar.

Gengångare.

För att hindra en död att gå igen, skulle man fråga dem vad de gick efter

Prosten Grönberg i Hyby hade när han jordfäste ett barn endast lagt två skovlar mull på kistan därför kunde det ej få ro i graven, utan satt vid kyrkogårdsgrinden och grät- där var flera personer som hört det och dessa underrättade prosten, som måste göra om jordfästningen, sen fick barnet ro.

. En person, som var kommunalordförande i Slimminge flyttade därifrån och till Bosjökloster, där han dog och blev begravnen men kunde ej finna ro. Man kunde ofta få se honom sitta på kommunalrummet i Slimminge och skriva. Efter tre år blev hans lik flyttat till Slimminge och sedan syntes han aldrig till. Vid Billingebron på Häckeberga gods sågs en gengångare, en kvinna, ofta sitta och grät, men där var en person, som mana bort henne, men det var nog en som läst i sjette Mosebok.

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hästarna förmåddes ej gå längre, då de kommo
till ett "markaskäl."

26

En man i Vissmarlöv skulle begravas, men när man kom till ett "markaskäl" (gränsen mellan två egendomar) stodo hästarna för likvagnen "stav" (d.v.s. kunde ej förmås att gå längre). Han hade i livstiden varit egodelningsrättsledamot och hade gjort orätt vid gränsreglering.

Thane
Lyngby sn.

4399

uppt. av Per Andersson
1934

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

Pastorn manade den döde i jorden.

En man från Håckeberga vid namn Robert avled och hans hustru fick ej ha någon fred för mannens vålnad, hon var alldeles blåsvart, som han han kramat henne. Hon vände sig till Pastor Danielsson i Lyngby för att få manat honom i graven. Nils Jönsson, Lyngby, 70 år, som då var kusk berättar, att han körde för Pastorn, men fick stanna långt från huset, där änkan bodde och när de så kommo förbi Genarps kyrkogård, gick Pastorn in och manade den döde i jorden. - Andra personer berättar, att Nils Jönsson, skulle stå på graven och hade av Pastorn fått order att ej bli rädd eller lämna graven, vad som än hände, medan Pastorn läste. Han tycke därvid att jorden välvde sig långt uppåt benen, men blev kvar till Pastorn slutat. Detta senare förnekas av Nils Jönsson. - Efter detta blev vålnaden borta

Man hade mycket att iakttaga i gamla tider, för att det man hade för händer skulle lyckas, man trodde nämligen sig vara omgiven av mystiska makter som i regel voro fientligt stämda mot människorna, endast vättarna eller goenissar voro om man ställde sig väl med dem välvilliga.

Vättar el.
goenissar.

Stål var ett kraftigt medel mot ötyg. Kyrkebly var också bra att bära på sig.

Stål o. kyrke-
bly.

Det heliga korstecknet var också ett medel. Kors skulle julaften skrivas på alla dörrar. Kors gjordes i smöret, efter ältningen och i surdegen, kors gjordes i askan, sedan man fäst elden och likaså framför hästarna med piskskäftet i sanden när man skulle ut på resa.

Kors.

Kom en främmande in när man kärnade smör, som man befärade kunde taga smörlyckan från en, skulle ett krukband läggas i kors under kärnan.

Smörkärning.

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Att spotta var också bra. Man spottade, när man gick över rinnande vatten. När man gick däröver i tvättvattnet i linnet när man skulle byta linne och vid varje tillfälle, när man befarade något otyg.

Kom någon in då man satte upp en väv spottades, likaså då man bakade.

Att nämna Jesu namn var ett bra skyddsmedel. Man hörde också förr, att det skreks "Jösses" vid minsta skrämsel.

Att vända ut och in på någon klädespersedel var bra, om man gick vilse eller man befarade att "komma för något".

Spotta.

Nämna Jesu
namn.

Vilsegång.

Syngby, Bara, H.

4399

Per Andersson 1934.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Goenisse skulle ha godbitar av högtidsmaten.

30

Goenisse skulle ha godbitar av högtidsmaten. På ett ställe skulle en flicka gå med "fedefibben" (det yttersta av stjärten av en gäs) till nissen men åt själv upp det. På natten kom nissen och bar ut flickan och lade henne tvärs över brunnskaret gick sedan in och kallade på drängen att han skulle komma och se och tillade, där kan hon ligga och svala "fedefibben" av sig.

Käse
Bona
Lyngby
1934

4399

upptas av Antosson
Räckeberg
Rongemånen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Skydda sig för maran och varulven.

För att skydda sig för maran skulle alla springor och
borrhål, varigenom hon inkom igenfyllas.

Var man rädd för varulven skulle man lösa förklädet och
låta förklädesbanden släpa efter sig, då kunde ej varulven
komma längre än till dem.

Att iakttaga vid olika tillfällen.

När man eldade bakugnen och bland riset var en gammal riskvast, fick ej denna kastas hel in utan skulle lösas, annars skulle vådeld hemsöka gården.

Om mjölken vid kokningen koka över kärlet och kom i elden skulle man strax kasta salt i elden i annat fall blevo korna säriga ä spenarna.

Kom någon karl in i synnerhet främmande när man var sysselsatt med att sätta igång en väv sågs detta ej med blida ögon. Han kunde ha med sig "ond fod," och då spottades. För att blidka hade den inträdande att säga: "Högt skäl och gå väl." För att det skulle gå lätt i väven skulle en sax föras bakvänt genom skälet. Att skilja varpen åt och genom denna släppa ett eldkol, var också bra.

Köpte man en ko, skulle en yxa släppas vid tröskeln till stallet och däröver skulle kon trampa, likaså när korna första gången skulle på bete.

När man kör in hästar skall detta ske i motvind, så få de inte "kvegdra"(kvickdrag). Pilar skulle "stulas"(avskäras) i ny, så blev återväxten bättre.

"Slaktar en i ny, så blir fläsket drygare, för då kokar det ut, men slaktar en i när står det sig bättre."

Fjäderfä skola slaktas i samma mänskifte som de äro födda, då bli de bäst.

När en ko kalvade skulle man taga en äggskal och mjölka i denna och så ge kon både mjölk och skal och därvid säga: "Nu ska ingen kunna ta milken ifrån min ko, utan ad di får denna byttan o molka i."

Hett vatten fick ej släs ut på jorden, då kunde man skada vättarna.

"Lägil"(?) kallades ett eldsken, som ibland sägs fara långt åt ryggningsen. Kom denna då ihop med elden från ugnen uppstod vådeld. Därför skall man någa fästa elden och lägga aska över och göra kors i denna. - Bengta H.A. berättade: "En gång ja va po kardegille, syntes där ett start skinn po gåren. Kvingan sprant ti varmen och vi andre ud om porten och då syntes de som en ljus strimma po himmelen, som for imod Klågerup. De va "lägilen".

Skane
Bara
Ringsby
syssla nr 1934

4399

mr. Per Andersson

Hälsinge

nr 4 Kongenäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Bliva "dårad" av göken.

Om sommaren, när göken gol skulle man så fort man kom
upp äta en bit bröd, ty fick man höra göken på fastande mage
blev man "dårad".

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Magi vid smörkärning.

Vill där ej bli smör, när man kärnade, skulle man glödga
en gammal hästsko och släppa denna ner i kärnan.

4399

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36

Magi, för att gässen skulle få många gässlingar.

Gässen skulle för att få många gässlingar, fodras i ett
säll, i vilket man även lagt en sax. Även skulle man sätta in en
nål i tredje eller fjärde vingpennan.

Skane
Bara
Lyngby
Cypd. är
inl. 1934

4399

Märkesdagar.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

För de olika arbetenas utförande hade man särskilda märkesdagar och märken.

Nyårsdagen skulle man gå ut i skorstenen och hugga på ett trästycke, så skulle ingen kunna se om man olovligt högg skog.

/ Trettondeafton skulle kvinnorna ge fären nattfoder, och därvid säga "gimmer, gimmer" för att få "gimmerlom"(tacklamm).

/ När man första gången på året säg nyet skulle man taga psalmboken och slå upp psalmer för var och en person och där lägga märken och därvid ej taga sina ögon från mänen. Av dessa kunde man sen se hur det skulle gå för de olika personerna under året.

Man kunde också fråga mänen om året skulle bli gott. Man skulle då se på mänen och säga: "God kväll nyårsny, kan du säga mig om det skall bli ett gott kornår i år", och på samma gång slå upp en psalmbok, och därav sluta sig till det man ville veta. /

Knut (d.13 jan.) kör julen ut och "dä e de slut me julen och de fina bröd."

Om man Paulus(d.25 jan.) lägger en halmviska på en sten, och den blir liggande, bör man taga väl vara på fodret, men blåser den bort kan man gärna låta den fara ty då får man sju falt igen.

Polykarpus(26 jan.):Skiner då inte solen längre än att man kan sadla en häst , då blir kornet som bäst, men skiner den över bä berg och backar, då blir negerna bä små ästacka.

Tor me sitt fagra skägg lockar alla små glutta ud om vägg, etter kommer avela snua å kör dom lant ing i grua.

Norr Tor lar gro får avela sno.

Tridda torsdan i tor träder tranan på skånsker jor, å då ska vi ha middaafan så stør.

Marie Kyrkogång (2 Febr.) fick man ej köra med hästarna för då blevo de selbrutna under vårgången.

Då skulle man lägga sig vid dagsljus annars kom tranan och hacka in fönstren.

Då skulle man också ha hälften av fodret och hela höstacken kvar" samt hälften av "ilebrånen.(eldbranden)

Peter Kathed(22 Febr.) el. "per med den hede stenen".

Sten
Bara
Lund
1934

Yng. Per Andersson
Hälsing
Pöngelmar

33

Skriv endast på denna sida!

läggas i såskäppan. Första "målet" skulle man ha vanter på.

Gertrud (17/3) skall fåren kunna föda sig ute.

Bengt (21/3) skall svinen kunna föda sig ute o då kan en slå soen i ännen me "possen."

Yrväder i april kallades "Storkaknösan" och "viveknösan".

För dagarna i dymmelveckan (veckan före påsk) hade man särskilda namn och särskilda arbeten skulle då förrättas. Blå måndag skulle man färga, vida tisdag tvätta, aske onsdag koka garn. Denna dag fick ej torkas tvätt, då blev den gul, ej heller skärtorsdag. Aske onsdags kväll skulle kors skrivas på alla dörrar och på åkerbruksredskapen, stål sattes i fläsket, sädrösarna och gödselhögen och ugnstyget gömmas. Skärtorsdag fick man ej spinna. En kvinna trotsade detta då lades en blodig hand på rutan och en röst sade: "Ser du vad ja vant forr en skärtorsdagskväll ja spant." Långfredag skulle man hålla sig stilla och ej göra besök. Om man långfredag hade lyckebla (fyrväppling) i psalmboken när man var i kyrkan kunde man se dem som var häxa, denna hade då en smörbytta på huvudet. Skitta lördag skulle man ha storrengöring och färga ägg. Regnade de långfredag kan en så hör på backa. Vida tisdag skulle man ha "stenkakor", välling. Aske onsdag ärter. Skärtorsdag grönkål helst av 9 slags grönt. Långfredag mjölgröt å äggakaka. Påskdagen fick man ej äta ägg för då fick man bölder. Påskdag skulle man se

Skåne
Bary id
Gydebrön

nr 4399

Ant. Per. Andersson
Kungälv

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

soluppgänge, se på solen, den sprang då runt som ett rockahjul.

Tjänarna fick påskägga och påskakagor. Med äggen spelades på loggolvet ett spel som kallades "att rulla ägg",

Fryser det frornatt (vårfrudagen 25 Mars) skall de frysa fyrtio nätter därefter. Pigorna skulle bestå påskagillet både brännvin, öl och mat.

April våt o maj kall fyller bondens lada all.

Maj kall o juni våt, något att glädas åt.

Så lant poggorna gala forr valbormessoaftan (31 Maj)
så lant etter ska di tia.

Denna kväll samlades byns manliga ungdom och "bar maj i by" med sång och spel. Man sjöng: "God afton om i hemma är etc. med omkvädet: "Gläd oss Gud för en så ljuvlig för ungdomen.

Man började i den gård där man skulle ha maj- eller pingesgillet och där sjöng man åter när man kom tillbaka. Där man sjöng fick man ägg som samlades i korgar eller penningar. När man gick sattes en grön kvist i takskägget. Om pings höll man så gille med dans o spel, mat o dryck.

Beda (25 Maj) skulle bönor sättas och hör sås.

Midsonnarafton plockade flickorna nio slags blommor och lade under huvudkudden då skulle de i drömmen få se sin tillkommande. På kyrkogården skulle man samla dagg i utbredda lakan och därmed bota sjukdomar. I springor i bjelken i stugan sattes kvistar av sedum för varje person, den som först

4399

*Om P. Olofsson
Lundaberg*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

42

vissnade skulle först dö . I pinges ny och mickels när skulle
får klippas.

Den förste maj skulle rågen kunna dölja en kråka.

När Erik (18Maj) ger ax ger Olof (29 Juli) kaka.

Vid herregårdarna och i "byahemmen" kläddes midsommar-
afton majstång och dansades kring denna.

Pionbuskar skulle noga överhöljas annars kunde man
riskera att få kräfta.

Får vi inte regn förr får vi fruntimmersveckan, var ett
(19-24 Juli.) allmänt talesätt.

Regnar det Margäreta (20 juli) sades nötterna bli dåli-
ga.

Regnar de sjusovaredan (27 Juli) blir detregn i sju
veckor. Regnar de Klara (12 Aug.) ska de länge vara.

Petri fäng (1 Aug.) ryggar alla gamla tjurar

När man högg det sista på ett stycke sade man att man
skulle ta haren.

Det sista man band om hösten formades som en menniska
med armar och ben och kallades "ståddaren." Den gjordes under
skämt och glam försvarligt stor och för att öka tyngden inla-
des stenar. Den skulle hälst åka ovanpå sista lasset. När man
körde in sista lasset skulle en person varättillreds att stänga
portarna. Var det en kvinna skulle då på gården födas hon-
kön, men hankön om det var en man .

I augusti har man ofta stark storm och detta kallades
bartolemeiväder.

Mikaelidag (29 sept.) skulle man ge akt på vinden, därifrån
det blåste skulle man få den mesta vintern. Blåste det från
öster skulle vintern bli sträng.

I pingesny och mickelanär skulle fåren klippas.

Ståne
Bara
Rynst
i. 1934

Myrte R. Persson
Hälsö
Kungälv

Ett ordspråk sa' " De e ente jul mer än en gång on åred."

44

Julen var årets största högtid till vilken gjordes de största förberedelserna. Minst fjorton dagar innan jul började dessa. Då stöptes ljus, de större med bomullsvekar och "pråsorna" med linnevekar. Då skulle man vara vid gott humör med glada blickar annars kom ljusen att glo(brinna) dåligt.

Så kom den stora slakten av julagrisarna. Slaktaren skulle ha "dalbagen".

På somliga ställen bakades av bröd så stora förråd att det räckte till påsk, för att man skulle ha tiden efter jul ograverad för att "göra gärning", därmed menades spinning, vävnad, sömnad och dylikt. Och till sist kom så storrengöring med kalkning av väggar i stuga och kök. Den stora stenugnen översmordes med i dricka blandad isenfärg och blankades med borste, tenn, malm och messing blankskurades och i stakarna sattes med krusat papper omlindade ljus.

På julaftonen framtogs så de konstrikt vävda "drätterna" och "gynnena", som under helgen skulle pryda stugan. Golvet, som antingen var av stampad lera eller tegel överströddes med strandsand och hackat enris.

Att doppa i gryta har kanske, också för lång tid tillbaka även här brukats, men skovor av grovt bröd nedlades i det spad, vari man kokt saltmaten och indränktes med fett, och serverades som en särskild rätt under namn av "muljebröd" till middag.

Sysslorna med kreaturen skulle tidigt vara undangjorda och de fingo gärna en extra förplägnad av hö. Den som sist fick undangjort skulle sist, få inhöstat.

I vanliga fall fingo korna ej annat än halm, men tre dagar innan jul fingo de ett foder hä till middag för att man skulle få mjölk till jul. Så skrev man kors med krita på alla dörrar och slapp bandhunden lös och sist gjorde man sig själv i ordning och tog bättre kläder på.

Byns drängar skulle vid solnedgången biträda med att ringa julen in. I skymningen kommo drängarna o. tröskemännen in i stugan och hälsade "go jul, go hälsa å allt va som kärt e."

Tjänarna fingo så julhögar bestående av bröd och kakor och ibland också något slags kött. Detta nedlade de i

sina kistor och medtogo till sina hem eller bjöd på sina goda vänner. I stugan och kök rådde det stor brådska och de sistå anordningarna för måltiden, men till sist fick man bänka sig.

Pigorna fingo denna kväll sitta gill bords, annars fingo de stående intaga sina måltider. Någon av husets barn eller yngre tjänare skulle "lesa till bors." Rätterna voro fisk, gröt, stek och kakor antingen klenor, goarån ell.

Recept till rosor: 2 ägg, 2 koppar mjölk, 2 koppar vetemjöl, 2 koppar potatismjöl, $\frac{1}{2}$ kp socker vispades tillsammans. I denna smet doppades ett jern av följande utseende. och kokades i flott tills kakorna släppte jernet. Bordduken fick ej denna kväll tagas från bordet.

På nedre bordändan stod saltmatsfatet, ett svarvrat träfat på hög fot med kokt skinka rökad färskött och rullepölsa. Detta skulle stå kvar hela julen att bjuda tillfälliga främmande jemte smör och bröd.

Mitt på bordet var ett tregrenaljus i bäste staken plaserad samt tvenne vanliga ljus till övre bordändan, ett för far och ett för mor. På dessa ljus gav man noga akt,

Skåne / Bara Lyndby
mål 14341

4399

Upps. för Andelen
sk. Rådshuset
Kongsmännen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den, vars sljus brann först upp, skulle först dö.

Efter måltiden läste husfadern eller någon annan högt böner ur psalmboken och sjöngs en eller annan psalm. Sedan vidtog jullekar.

47

Lekar.

Man "gömde ringen"; "preja yad ud po skomagaren." Tog med munnen en peng ur en "löen hua", sydde fast en kopp vatten vid loftet, sörjde sina föräldrar, o. s. v.. Somliga av dessa lekar voro föga salongsmessiga. När man sörjde sina föräldrar skulle den som anförde leken ha en ren duk och den andre en som var insmord med sot och så gora precis som anföraren. När så denna torkade sig i ansiktet gjorde den andre likadant och ju mer han torkade sig ju svartare blev han, ~~sen~~ slapps han ut i mörkt rum och en annan undergick samma behandling, sen fingo de åter komma in i ljuset och framkallade när de sågo varandra skallande skrattsalvor.

När man skulle taga en peng med munnen framvisades en luden mössa och så bands för ögonen på delikventen och mössten utbyttes mot en hund eller katt som hölls fram. Denna lek framkallade ej utan skäl förtrytelse hos offret och sådana lekar fingo ej heller förekomma i mera allvarliga hem.

Man hade alltid till julen plockat och gömt nötter och med dessa utfördes mera stillsamma lekar:

Man tog en nöt i handen bakom ryggen under det man sade: "Men so lackar till skogen". Medspelaren: "Min so lackar efter". Den andre: "Hvilket trä ligger hon under?" Medspelaren skulle så gissa under hvilket finger nöten låg, gissa han rätt fick han nöten, hvaron icke skulle han ge den andre en.

De gamla åsågo en stund de yngres lekar och sedan tog man fram kortleken och gjorde kortkonster eller spelade kort, dock inte om pengar. Spel som spelades då voro "kasin", "tolva", "hungaröv", "katt", "svartePetter", m. fl.

Under tiden kunde det hända att dörren sakta öppnades och en gråsparv insläpptes i stugan, hvilken hade ett brev, fastbundet med skämtsamma julhälsningar. Denne flög då vanligen bort och släckte ljusen och i villervallan försvann den som släppt in fågel.

Ibland inkastades en svinfot, kunde man då fasttaga personen, vanligen en av drängarna i granngårdarna, var

denne skyldig att taga lika många supar som där var ben i svinfoten. Det närmade sig midnatt och ljusen höllo på att brinna ner, då framsattes åter en måltid bestående av sylta och rödbetor och smörgås och sedan alla tackat genom att taga i hand åtskildes man med en önskan om god fortsättning på julen. Sedan man noga fäst "värmen" jemnat askan och skrivit kors i denna slumrade snart alla utom drängarna. Dessa brukade sen smyga sig in och "måga" hos någon av grannarna men kastade då in gödseln från gödselhögen i stallet och även annat ofog bedrevs, såsom att sätta redskap upp på taken m.m.

På ett ställe i Hessleberga blev en vagn buren upp och satt ihop igen så att den stod grensle över yggåsen juldagsmorgon när man kom upp. Även med halm uppstoppade menniskofigurer och buros omkring och ställdes så att de föll i famnen när dörren öppnades. Det hörde då till sedan att om öman kunde gissa sig till var den kom ifrån skulle den en annan väll bäras tillbaka och placeras på något finurligt sätt. En gång sattes den sålunda i skorstenspipan med armarna ovanför så röken kunde ej gå den vanliga vägen när man morgonen därpå skulle elda. Om julen skulle man ge akt på "julatejnen", d.v.s. som väderleken var juldagen så skulle jan. måndad bliva, som annandag jul, februari

Julskämt.

*Skärre
bara 44
Lynghj 80
21/12/34*

månad o.s.v.

4399

Per R. Anderson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

50

Juldagsmorgonen var man tidigt uppe vanligen var då julottan i kyrkan och dit kommo alla som ej oundgängligen fingo bli hemma för kreaturens vård. Från kyrkan skyndade man sig hem ty den som kom först hem fick först inhöstat. Vid hemkomsten skulle man taga de hemmavarande i hand och säga "messe" detta kallades att "helsa messe" och förekom även vid andra tillfällen.

Frukosten bestod denna dag av sylta och rödbetor, samt gröt med kokt öl.

Juldagen ansågs det opassande att göra besök varför denna dag höll sig i stillhet.

Annandagen började julastugorna vartill man på de olika gårdarna upplät antingen logen eller "sommarstugan." Julastugorna. Dessa fortgick sedan varje helgdagskväll under julen och glädjen stod högt i tak. Tjänare och bondeungdomen umgingos förtroligt och alla kallades pigor och drängar.

Annandagsmorgon skulle man ha stekt "pölsa" till frukost.

Vid dessa "julastugor" dansades efter musik av någon fiolspelare. De danser som mest dansades voro polskor av olika slag, vals galopp och "kadrillj", senare tillkom polka och mazurka. Till omväxling tog man så ringdanser och sång-

lekar: "dommaredansen", "väva vadmal", "skära havre", "tjuven". Till denna sista sjöngs: "Tjuven, tjuven skall du heta för du stal min lilla vän, men jag har den enda trösten att jag får en an igen, tror ja tra la la.

"Gömma dalern": Denna daler den skall vandra från den ene till den andre, sjunger jag lika glad om jag denna daler har.

Även pantlekar förekommo. Någon vig yngling dansade "Gubben Noak" på loftet, som tillgick så, att tvenne andra höll den som skulle dansa med huvudet neråt och benen upp mot loftet och skulle denne så stampa takten till musiken till "Gubben Noak".

Förplägnaden bestod av brännvin, öl och smörgåsar.

4399

Ringdanser och danslekar.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

52

Till omväxling tog man så ringdanser och danslekar.
Där sjöns "Nu är de jul igen och nu e de jul igen och julen
vara skall tillllpåska å de va ente sant å de va ente sant
för däremellan kommer fåstan. - Höga berg och djupa dalar,
ta den vännen som dig behagar, hej hopp min lille hjärte-
knopp, vi ska dansa ti solen rinner opp, hej hopp min skö-
na, ni ha vi dansat i de gröna." - Annars Persa stua sto i
ljusanlua alla ljusen brinna hoppsan hej hoppsan liga lopp-
san ej så gifter jag mig ej så brått san. - Aspelöv och
lindelöv ~~axskullax~~ och skogen full av nötter dansa du min
lille vän jag frys om mina fötter. -
Vi ska hämta Lisbeth hon kan så vackert sjunga och vi ska
dansa möllevitt(menuett) så hela joren rungar m. . fl.

Nyårsafton firades liksom julafton, men med mera skjutande . Ja det förekom att man kunde skjuta eld i halm-taken med förladdningarna, eller att en eller annan fönster-ruta gick sönder då man satte mynningen intill "söllastenarna" för att förstärka smällen . Kunde man fasttaga den som sköt skulle denne in oc ha förplägnad. Alla som kom i huset skulle ha någon slags förplägnad det sades annars "att de bar julen från dem." Vid midnatt skulle det gamla året ringas ut och det nya in.

Nyårsdagen firades med besök i kyrkan därman passade på att hälsa "gott nytt år" på släkt och vänner med tillägg för de ogifta: "å en grann fästeman eller fästemo på det nya året." Bäst man satt en helgdagskväll i lugn och ro kunde det hända att dörren öppnades och en bullrande skara in-trädde fantastiskt utstyrda och med masker för ansiktet eller svärtade och ställde till upptåg och dans i stugan anförda av en munvig yngling. Efter en sup med tilltugg fortsattes till nästa gård, detta kallades "att gå jula-spöge". Trettondeafton firades något enklare än de andra helgdagskvällarna. Då skulle alla gluggar täppas med gröt. Denna kväll skulle fruntimmerna ge fåren nattfoder och därvid säga: "jimmer, jimmer, " för att få jimmerlan(tack-lam.)

Stämme
Barna hd
Lundby 10n
maj 1934

M 4399

Re Andersson
Hälsberg

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

54

Väderleksmärken.

Förr i tiden gav man noga akt på förändringar i atmosfären och på månens olika stadier och andra tecken och därigenom förutse kommande väderlek. Månskitte ansågs betyda omkastning i väderleken. "Värgård" kring månen troddes båda regn.

"Vädersol" betydde storm, likaså om hunden vid solnedgången var röd, om spindelväv syntes, om hösten på stubbåkrar och överallt på marken, om gnistor spraka kring glödena.

Var himlen brandgul och strimmig vid nedgången betydde detta regn. Var himlen röd vid soluppgången sades det bli regn innan kväll, likaså om solen vid uppgången "skiner på vestan moln". Regn bådade "gyllenramen" (gröngyllingen) när den skrek, när fläsket blev "sladdad" (slaskigt). När himlen var betäckt med små spräckliga vitgråa moln sades "arken bygger", var också ett regntecken likaså när svinen bär halm och hundar äta gräs.

Blev fönsterrurorna fläckiga av dagg på insidan sades "det blir regn i marn" också likaså om det blev bubblor på vattnet när det regnade och då man såg regnbåge.

Tö väntades då solen rann i skorstenen, när gråstenar i husen blevo våta och man hörde knäppningar i isen.

Frost väntades när stjärnorna tindrade ovanligt klara och kyrkklockor hördes tydligt och klart.

Norrskén betydde sträng vinter. Många rönnbär sades också betyda sträng vinter.

"Norr di färgar vallmal i Kövenhamn e de tid å sko hästar i Skåne. Betyder: När man på vintern ser svartblå moln i vester kan man vänta frost.

När "fyle" (aliker och råkor) samlades och väsnades sades betyda oväder.

När solen gick klar ner och kärr och ängar om kvällen ångade kunde man vänta en vacker och varm dag.

Åska väntade när luften kändes kvav och tryckande när kreaturen rånade, "ohyra" (bromsar och getingar) besvärade människor och djur, mjölken surnade samma dag o.s.v.

Skåne
Båra
Svart
1934

Uppr. J. J. Andersson
Hälsö